

Быһаары сурук

5-9 кылаастарга саха тылыгар үөрэтиигэ үлэлиир программаны Сахалыы оскуола программата, Саха тыла, 5-11 кылаас, Саха Республикаатааҕы үөрэх министерствота 2000 сыллаахха бигэргэппит программатыгар олоһуран оҥоһулунна.

Саха тылын орто оскуолаҕа үөрэтии манньк сыалы-соругу туруорар:

1. Саха тылын барда баайын, тутулун, уратытын оҕо өйүгэр-сүрэхтэригэр тийэр күрдүк арыян көрдөрүү.
2. Үөрэнээччигэ араас эйгэҕэ араас наадаҕа сахалыы сатаан сангарар, суруйар дьоһуру инэри.
3. Саха тылын талыы-талба кэрэтин биллэрэн, ийэ тылын сөбүлүүр, харыстыыр, төрүт культуратын биһириир, омугун сыаналыыр, убаастыыр

ыччаты иитэн таһаары.

Лексика. Норуот тылын туһунан уопсай өйдөбүл. Төрүт уонна кириэ тыл. Литературнай тыл суолтата уонна нуормата. Тыл лексическэй суолтата. Хомуур суолталаах тыллар. Тыллары суолталарынан бөлөхтөөһүн. Төрөөбүт тыл баайа. Түөлбэ тыл. Биир уонна элбэх суолталаах тыллар. Тыл көнө, көспүт суолтата. Тыл көспүт суолтатын туттуу. Төрөөбүт тыл этигэн күүһэ. Омоним, антоним, синоним өйдөбүллэрэ.

Фонетика уонна таба санарыы. Дорҕоон өйдөбүлэ, суолтата.

Саңарар санаҕа дорҕоону үөскэтии. Сахалыы төрүт дорҕоон арааһа, уратыта. Аһаҕас дорҕооннору арааран истии уонна таба санарыы. Кылгас уһун аһаҕас дорҕооннор. Дифтонг. Аһаҕас дорҕоон наарданыыта. Илин уонна кэлин аһаҕас дорҕооннор. Киэң уонна айах аһаҕас дорҕооннор бүтэй дорҕоон. Ыйыргэрдээх уонна ыйыргэрэ суох бүтэй дорҕооннор. Маарыннаһар бүтэй дорҕооннору арааран истии уонна таба санарыы. Хоһуласпыт бүтэй дорҕооннору арааран истии уонна таба санарыы. Сэргэстэспит бүтэй дорҕооннору арааран истии уонна таба санарыы. Маарыннаһар бүтэй дорҕоон сэргэстэһиитин арааран истии уонна таба санарыы аһаҕас дорҕоон дьүөрэлэһиитэ. Бүтэй дорҕоон дьүөрэлэһиитэ. Нуучча тылыттан кириэ аһаҕас дорҕооннор сахалыы этиллиилэрэ. Нууччалыы суруллар тылга сымнаҕас бүтэй дорҕоон өйдөбүлэ, суолтата, саха тылыгар туттулуута, таба сурулуута. Нуучча тылыгар маарыннаһар бүтэй дорҕооннору арааран истии, таба санарыы, сахалыы суруйууга таба суруйуу. Кириэ тылга сахалыы аһаҕас дорҕоон дьүөрэлэһиитэ.

Таба санарыы нуорматын өйдөбүлэ, суолтата. Сахалыы саңа дэгэтин (интонациятын) уратыта: тылга охсуу тыл кэлин өттүгэр түһүүтэ. Сахалыы таба санарыы нуорматын кэһи: чугас турар дорҕоон сабыдыала, түөлбэ тылын уратыта, нуучча тылын сабыдыала.

Тыл састааба. Тыл Сүһүөгэ. Тылы Сүһүөхтүүр хоһуласпыт уонна сэргэстэспит Б/д оруоллара. Тылы көһөрүү быраабылата.

Тыл састааба. Саха тылыгар тыл тутула нуучча тылыттан уратыта. Тыл олоҕо уонна сыһыарыыта. Тылы уларытар сыһыарыылаах тыл суолтатын өйдүүргэ тыл олоҕун быһаарыы суолтата. Тыл олоҕор уонна сыһыарыытыгар дорҕоон дьүөрэлэһиитэ. Тыл үөскээһинэ. Биир олохтоох тыллар. Тылы уларытар уонна үөскэтэр сыһыарыылар. Сыһыарыы суолтата.

Тылы уларытыы. Тыллары уларыттык сыһыарыыларын арааһынан бөлөхтөөһүн. Биир бөлөххө кириэр тыллар сыһыарыыларын суолтатын тэңнээн быһаарыы. Тылга ыйытыыны сөпкө туруоруу суолтата. Ыйытыы арааһа. Тыл грамматическай халыыбын өйдөбүлэ.

Кэпсээһин. Истибитин кэпсиригэ, айан кэпсиригэ, хартыына ис хоһоонун кэпсиригэ эрчиллэр. күннээҕи олоҕун түгэннэриттэн, дьии кэргэнин, доһотторун, оскуола олоҕун, кыыллар, айылҕа, таптыыр дьарыгын тустарынан о.д.а. кэпсиригэр тыл көспүт суолтатыгар тирэҕирэн, уус-уран сиһилиир ньымалары, омоним, антоним, синоним тылларын таба туһанар.

Быһаарыы. Норуот тылын, литературнай тыл, түөлбэ тыл өйдөбүллэрин быһаарар. Билэр тылын лексическэй суолтатын быһаарар.

Таба суруйуу. Төрүт уонна кириэ тыллар таба сурулууларын уратытын болҕойор уонна уустук уонна саңа үөскэппит тылларын таба суруйарга эрчиллэр.

Тэңнээһин. үөрэппит элбэх суолталаах тылларын, омоним, антоним, синоним тылларын суолталарын уратыларын тэңнээн быһаарар. Тыл көспүт суолтатын быһаарарга, уус-уран сиһилиир ньымаларын туттарга араас предмет, өйдөбүл майгынаһар өрүттэрин тэңнээн булар.

Ырытыы. Омоним, антоним, синоним кэккэлэригэр кириэр тыллары суолталарын ырытар.

Түмүү. Тылы суолталарынан көрөн синоним,омоним, антоним тылларын түмэр.

Бөлөхтөөһүн. Тыллары суолталарынан бөлөхтөөһүн.

Көмө матырыйааллары туһаныы. Быһаарыылаах тылдыты туһанан,тыл суолтатын чуолкайдыыр, синоним, антоним тылдыттары туһанары сатыыр.

Тиэкистэн. этииттэн билбэт тылын булан, суолтатын быһаарыылаах тылдыттан, энциклопедияттан, Интернет-ресурсалартан булар.

Алҕаһы булуу уонна көннөрүү. Бэйэтин уонна атын дьон саңатыгар, суруйуутугар тахсар лексическэй алҕаһы булан,сөптөөх тылынан солбуйар.

Быһаарыы. Дорҕоону таба санарыы өйдөбүлүн, суолтатын быһаарар. Сахалыы төрүт дорҕоон арааһын, уратытын холобурдаан быһааран кэпсиир.

Истии. Тылга кылгас,уһун аһаҕас дорҕооннору, дифтонг арааһын, маарыннаһар, хоһуласпыт, сэргэстэспит бүтэй дорҕооннору арааран истэр. Саха тылыгар нууччаттан киирии тыл дорҕоонун арааран истэр.

Саңарыы. Сахалыы төрүт дорҕооннору чуолкайдык, таба санарыытыгар болҕойор. Киирии тылы сахалыы дорҕоон дьүөрэлэхэр сокуонун тутуһан саңарарга кыһаллар.

Кэпсээһин. Истибитин кэпсииргэ,айан кэпсииргэ, хартыына ис хоһоонун кэпсииргэ эрчиллэр. Күннээҕи олоһун түгэннэриттэн, дьэ кэргэнин, доһотторун, оскуола олоһун, кыыллар, айылҕа, таптыыр дьарыгын тустарынан, о.д.а. кэпсииригэр сахалыы төрүт дорҕооннору чуолкайдык, таба санарарга кыһаллар.

Табасуруйуу. Тылга кылгас, уһун аһаҕас дорҕооннору, дифтонг арааһын, маарыннаһар, хоһуласпыт,сэргэстэспит бүтэй дорҕооннору таба суруйар.Тыл хас да сүһүөҕэр уһатыылаах, дифтоннаах, хоһулаһыылаах тыллары таба суруйарга эрчиллэр.

Ааҕыы. Төрүт саха дорҕооннорун чуолкайдык,сопко саңаран ааҕарга эрчиллэр.

Ырытыы. Аһаҕас уонна бүтэй дорҕооннору үөскүүр ньымаларын ырытар, быһаарар.

Бөлөхтөөһүн. Аһаҕас дорҕооннору наардыыр,бөлөхтүүр.

Алҕаһы булуу уонна көннөрүү.Сахалыы таба санарыы нурматын кэһии түбэлтэтин өйдөөн истэр, көннөрөр, тупсарар, бэйэтин саңатын кэтээн көрөр.Тылдыт көмөтүнэн үлэҕэ тахсыбыт алҕастары көннөрөр.

Үөрэх сатабылларын сайыннарыы түмүгэ

Бэйэни салайынар -дьаһанар сатабыл.

Тылын сайыннаран сыалы-соругу таба туруорунар ,сатаан былаанныыр ,туох-ханнык тҮМҮккэ кэлиэхтээдин быһа холоон билэр.

Тылы сэрэйэр дьобуру сайыннарыы. Бэйэтин сааһыгар сөп түбэхэр тиэкиһи тылынан да суругунан да таңар буолуохтаах.

Тылын сайыннаран баһаны үөскэтии.

Хонтуруолланыы

Билэр-көрөр сатабыл.сүрүн үөрэнэр сатабыл.

Үлэ сыалын-соругун таба туруоруу. Билиини-көрүүнү кэнэтэр араас матырыйаалы туһаныы. Билиини сааһылааһын

Тобулук өйү сайыннаран үөҕүэхтэр.Саха тылын лингвистическэй матырыйаалыгар тирэҕирэн, өй үлэтин араас дьайыыларын кэбэбэстик толорор: тэннээһин, ырытыы, холбооһун, түмүктээһин, ханыылатан сааһылааһын,майгыннатыы,сааһылаан ситимнээһин.

Рефлексия.

Бэлиэни-символы туһанар үөрүйэхтэр. **Бодоруһар сатабыл.**

Бииргэ үлэлиир үөрүйэх-пааранан,бөлөбүнэн, хамаанданан.

Кэпсэтэр үөрүйэх.

Кэпсэтии сизэрин тутуһар үөрүйэх. .

Төрөөбүт тылы үөрэтии предметин ис хоһооно

Төрөөбүт тылы үөрэтии ис хоһоонугар манньк сүрүн хайысхалар киирэллэр:

1. Бодоруһуу култуурата.
2. Сана көрүнэ: истии, санарыы, ааҕыы, суруйуу.
3. Тыл үөрэҕин тутаах салааларын туһунан уопсай өйдөбүлэ: фонетика, лексика, синтаксис
4. Сурук-бичик култуурата: таба суруйуу уонна сурук бэлиэтэ.
5. Ситимнээх саңаны сайыннарыы-тиэкис туһунан сүрүн өйдөбүл.

Туттуллар үөрэтэр-методическай литература

1. Сахалыы оскуола программата, 2000с.
2. Кылаастарынан үөрэнэр учебниктар.
3. Ситимнээх сана. Г.М.Слепцова, М.А.Борисова, Т.К.Матвеева. 1996с.
4. Саха тылын синтаксисин үөрэтии методиката. Н.Н.Неустроев. 1990с.
5. Аахпыттан суруйуу уонна диктант тиэкистэрэ С.С.Семенова, Н.П.Парфенова, Н.Н.Васильева, С.Г.Хардарысов. 2004с.
6. Саха тылын оскуолаҕа үөрэтии методиката. Г.И.Гурьев. 2009с. **Тылдьыттар**

1. Саха тылын орфографическай тылдьыта. Л.Н.Харитонов, Н.Е.Петров. 1975с.
2. Саха түөлбэ тылын тылдьыта. М.С.Воронкин, М.П.Алексеев, Ю.И.Васильев. 1995с.
3. Сахалыы таба суруйуу тылдьыта. П.А.Слепцов... 2002с.
4. Саха тылын антонимнарын тылдьыта. 1969с.
5. Саха тылын синонимнарын кылгас тылдьыта. Н.А.Ааллааҕыскай, Х.Х.Луковцев. 1982с.
6. Саха тылын омонимнарын тылдьыта. Н.А.Ааллааҕыскай. 1979с.
7. Сомоҕо домохтор. И.К.Попов. 2010с.

үөрэнээччилэр туттар пособиелара.

1. Ситимнээх саңаны сайыннарыы. Н.Н.Неустроев, А.Г.Ядрихинская. 1990.
2. Ситимнээх сана. Е.В.Сивцева, Ф.Н.Болдовская. 1995с.
3. Ситимнээх сана. Г.М.Слепцова, М.А.Борисова, Т.К.Матвеева. 1996с.
4. Аман өс. Н.И.Филиппова, М.Т.Гоголева. 1994с.
5. Саха бэргэн тыла -өһө. И.И.Стручкова. 1997с.
6. Тыл оонньуута. У.Ф.Кондакова. 2002с.

Кылаастарынан оҕолор үлэлэрин тэрийии араастара

- Бөлөбүнэн, пааранан, тус туһаайыылаах.
- Оонньуу көрүнэ, бырайыактааһын ньымата.
- Биирдиилээн, кылааһынан бары бииргэ үлэлээһин.
- Дьыл түөрт кэмин ойуулуур, дьүһүйэр тылы сайыннарар сыаллаах экскурсиялар.

Бэрэбиэркэлиир, хонтуруоллуур Үлэлэр.

1. Уруок аайы ыытыллар хонтуруол: чинэтэр, хатылыыр ыйытыктар; тэттик тиэкистэри суруйуу; араас эрчиллиилэр тиһиктэрэ.
2. Хас саңа тиэмэ бүттэҕин аайы араас соруудахтаах бэрэбиэркэлиир үлэлэр; тургутуктар; суругунан үлэлэр.
3. Чиэппэр, сыл түмүгүнэн түмүктүүр, хонтуруоллуур үлэлэр: истибиттэн суруйуу, бырайыактары көмүскээһин, өйтөн суруйуу

8 кылааска саха тылын уерэтии тематическай былаана

Уопсайа – 68 ч.

Бастакы чииппэр – 18 ч.

№	Урук тиэмэтэ	Ис хобооно	Дьиэ5э улэ	Чааба	Ытыллар күнэ
1	Саха тыла, Саха тылын уерэтии	Тыл – омук биир саамай ураты бэлиэтэ (лексика, фонетика, морфология, синтаксис)		1	
2	Тыл уерэ5э, стилистика ейдебулэ	Хатылаабын: а) синоним, антоним, омоним; б) эргэрбит уонна сана уескээбит тыллар; в) бэйэмньи сана чаастара уонна сана кеме чаастара Стилистика ейдебулэ	с.8 эрч. 3-4	2	
Тыл ситимэ					
3	Тыл ситимэ	1.Тыл ситимэ 2.Судургу уонна уустук ситим 3.Кенул уонна сомо5о ситим 4.Тэnnэ холбуур ситим 5.Бабылыыр ситим 6.Сыстыы, тардыы, салайыы, сепсеуу	с. 11 эрч. 9-10	2	
4	Тыл ситимин нуормата	1. Тыл ситимин араастык уларыыыта: а) сыстыы оннугар салайыы, тардыы ситим оноруу; б) тардыы ситими салайыы оноруу	С. 13, эрч. 17	1	
		в) салайыы ситим падеын бутуйуу;	С. 14, эрч. 22	1	
		г) итэ5э сепсеуу толору сепсеуу оноруу	С. 16, эрч. 25	1	
Судургу этии					
5	Этии. Этии тиибэ	Этии диэн тугуй? Этии арааба: сээн, ыйытыы, соруйар, кууьурдуу этиилэр, этиини интонациянан аабыы, ыйытыы этии анал бэлиэтэ.	С. 18, эрч. 29-30	1	
		1. Нууччалыы ыйытыылары сахалыы тылбаастаан ырытыы. 2. Сээн этиини риторическай ыйытыы онорон аабыы. 3. Этиилэри интонациянан аабыы. Соруйар этии арааба	С. 19, эрч.34-35	1	

		1. Араас эбиискэни тутгуу 2. Этии араадын быъаары	С. 20, эрч. 40	1	
6	Диктант	Судургу этиилэрдээх текст		1	
7	Этии чилиэнэ. Тэнийбит уонна тэнийбэтэх этии.	1. Этии чилиэннэрэ 2. Этии тугах чилиэнэ - туъаан сана чаабынан бэриллитэ, - кэпсиирэ бэриллитэ.	С. 22, эрч. 22	1	
		1. Кэпсиирэ арааба 2. Холбуу кэпсиирэ сана чаабынан бэриллитэ 3. Тэнийбит уонна тэнийбэтэх этии 4. Туъааны уонна кэпсиирэни булуу. Кэпсиирэ араадын быъаары. 5. Тыллар суолталарын быъаары, этиилэри толкуйдаабын. Хобуласпыт б/д булуу	С.23, эрч. 44-45	1	
		1. Судургу уонна холбуу кэпсиирэ 2. Аапхпыт айымныгыттан холбуу кэпсиирэлээх 4 этиини булан устуу. 3. Этиигэ туъааны, кэпсиирэни бул.	Ситэри	1	
8.	Туъаан уонна кэпсиирэ ыккардыгар тириэ туруута.	1. Быраабыланы кытта билсии, быъаары. 2. Этиилэри тириэ турарын курдук уларытан суруй	С. 24, эрч. 51-52	1	
9	Хатылаабын	Тэнийбит уонна тэнийбэтэх этиилэргэ дидактической матырыйаалынан соруудахтар		1	
10	Хонтуруолунай улэ	Соруудахтаах диктант (этии чилиэннэринэн ырытыы)		1	

Иккис чиеппэр – 16 ч.

<i>№</i>	<i>Уруок тиэмэтэ</i>	<i>Ис хобооно</i>	<i>Дьийэ5э улэ</i>	<i>Чааба</i>	<i>Ытыллар күнэ</i>
1	Этии ойбос чилиэнэ	1. Быъаарытын кытта билииннэри 2. Быъаары, толоруу, сиили, арааба 3. Этии чилиэннэринэн ырытыы	Быраабыланы уерэтии, 5-тии этии толкуйдаабын, сиили араабыгар этиилэр (4).	3	

2	Аахпыттан суруйуу			1	
3	Этии чилиэнин стилистическэй уратыта	1. Сэмсэ тыл буортута. 2. Сэмсэ этиини кеннеруу 3. Дьыала, наука истиилигэр тарҕаммыт нууччалыы тутуллаах аат кэпсиирэни Саха тылыгар уеруйэх кэпсиирэнэн солбуйуу	с.27-28	2	
		1. Туохтууртан уескуур аат тыллар 2. Герут халыып 3. Аат туохтуур дьыала, наука тылыгар туттуллар халыып куннээби кэпсэтиини сыыбырдыыта 4. Тэнийбит быһаарыыны тэнийбит сибилиинэн солбуйуу	С.30, эрч.66-67		
4	Этиигэ тыл бэрээдэгэ	1. Схеманан улэ (тэнийбэтэх ортотук, лаппа тэнийбит этиилэр) 2. Кене бэрээдэгинэн улэ 3. Кэпсиирэни этии кэннигэр абалан туруоруу. 4. Этиигэ тыл бэрээдэгин саабылаан аабыы 5. Тыл суолтатын быһаарыы	С. 32-33 Быраабыланы уерэтии	1	
		1. Хатылаабын 2. Быһаарыыны саабылаан, этиигэ киллэрэн суруйуу 3. Тыл бэрээдэгэ этии ис хобоонун уларытыыта 4. Тыллар суолталарын ырытыы.	С. 34, эрч. 74	1	
5	Этиигэ тыл бэрээдэгин стилистическай уратыта	1. Тыл бэрээдэгин уларыйытыгар тыл суолтата чорбойор, санарар кэмнэ логическай охссуу тууутэ. 2. Теттеру бэрээдэк (инверсия) 3. Биир тутуллаах тыл тэнийэн иьийтэ. 4. Тыл бэрээдэгэ уеруулээх тугэннэ уларыйыыта.	С.36, 79 эрч.	1	
6	Тэнийбит ойос чилиэн	1. Тэнийбит быһаарыы, тэнийбит сибилии. 2. Норуот айымныыта. 3. Ыйыты кеметунэн тэнийбит ойос чилиэнин	С.37, эрч. 83.	2	

		булуу. 4. Тэнийбит ойос чилиэнин эбии. 5. Тэнийбит быаарыны, тэнийбит сьилиини туттан этиилэри суруйуу.			
7	Араарыллыбыт ойос чилиэн	1. Араарыллыбыт ойос чилиэн. 2. Дабаамырга сурук бэлиэтэ (тэнийбит, тэнийбэтэх) 3. Этиини сепке аабы, сурук бэлиэтин быаары. 4. Быаары уонна дабаамыр буолар тыл суолтатын уонна форматын уратыта. 5. Этиигэ эбиллибит суолтата суох сыыс сыыары. 6. Быаарар тыл иннигэр турар быаары мизэтэтин уларытан дабаамыр оноруу. 7. Дабаамыры кеннеру быаары оноруу. 8. Официальной иьитиннэри, автобиография, ыспырапка, боротокуол суруйа уерэнии. 9. Хатылаабын	С. 38 Быраабыланы уерэтии. С. 40. 89 эрч.	3	
8	Диктант			1	
9	Бэрэбиэркэлиир улэ	Сорудахтар		1	

Уьус чиэппэр 20 ч.

<i>№</i>	<i>Урук тиэмэтэ</i>	<i>Ис хобооно</i>	<i>Дьийэ улэ</i>	<i>Чааба</i>	<i>Бытыллар кунэ</i>
1	Хатылаабын	1. Этии ойос чилиэнэ 2. Тэнийбит уонна тэнийбэтэх этии. 3. Этиигэ тыл бэрээдэгэ 4. Тэнийбит ойос чилиэн 5. Араарыллыбыт ойос чилиэн		1	
2	Сьилии	1. Сьилии	С.41-42, 90 эрч. 5-6	3	

	араарыллыгыта	<p>2. Сибилии араарыллыгыта. Сурук бэлиэтин туруута.</p> <p>3. Араарыллыгыт ойосочилиэнин булан, сурук бэлиэтин туруоруу. Сепке интонациялаахтык аабыы.</p> <p>4. Тыллар суолталарын булуу, синонимнары булуу. Этиилэри толкуйдаан суруйуу.</p> <p>5. Аахпыт айымныны ырыгыты, дакаастаабын.</p> <p>6. Сыыа турбут сурук бэлиэтин кеннеруу, тыл суолталарын ырыгыты.</p> <p>7. Араарыллыгыт сибилиини туттан, хас да этиини толкуйдаабын, сурук бэлиэтин туруоруу.</p> <p>8. Хатылаабын</p>	белеҕе С. 42, 91 эрч.		
3	Этии биир уустаах чилиэнэ	<p>1. Биир уустаах чилиэннэр тэннэ холбуу ситимнэрин араас ньымата.</p> <p>2. Этиигэ биир уустаах чилиэни булуу, ханнык чилиэн буоларын билии, сурук бэлиэтин туруоруу.</p> <p>3. Сыыа турбут эбэтэр кеппут сурук бэлиэтин туруоруу.</p>	С.44, эрч. 97	3	
		<p>1. Соппутуой турбат тугэнэ</p> <p>2. Сурук бэлиэтин туруорууга улэ</p> <p>3. Этиини тылын саабылаан суруйуу.</p>	С.45, эрч. 100		
4	Биир уустаах чилиэни түмэр тыл	<p>1. Биир уустаах чилиэни түмэр тыл.</p> <p>2. Схеманы туьанан этиилэри оноруу, сурук бэлиэтин туруоруу.</p> <p>3. Түмэр тылы эбэтэр биир уустаах чилиэни ылан, сүтэрэн теье сепке онорбуту бэрэбиэркэлэнии.</p>	С.47-48 эрч. 103-106	2	
5	Эйтен суруйуу	Сурук бэлиэтин сепке туруоруу.		1	
6	Биир уустаах чилиэн	<p>1. Быаарыныны аабыы</p> <p>2. Ситим тыл хана туруон себун быаары.</p>	С.49, 110 эрч.	1	

	стилистическэй уратыта.	3. аахпыт айымньыны кытта улэ.			
7	Кыбытык кэрчиктэр	1. Туьулуу, кыбытык тыл, кыбытык этии. 2. Тэнийбит туьулуу уонна биир уустаах туьулуу. 3. Сурук бэлиэтин туруута. 4. Туьулууну булуу. (эрчиллиилэр)	С.51, 114 эрчиллии	1	
8	Туьулуу стилистикатын уратыта	1. Туьулуу кьи ис санаатын биэриитэ. 2. Туьулуу ордук чорбойон иьиллиитэ (синоним суолталаах иьллари булуу)	С.52, 118 эрч.	1	
9	Ейтен суруйуу			1	
10	Кыбытык тыл, кыбытык этии	1. Кыбытык тыл уонна кыбытык этии. 2. Кыбытык тыл араас суолтата: кьи сыьанын кердерер, туохха олобуран этэри кердерер, сана бэрээдэгин кердерер, кьиэхэ эйэбэс, ытыктыыр сыьаны кердерер. 3. Кыбытык тылга 4. Кыбытык тылы уонна кыбытык этиини булан, сурук бэлиэтин туруоруу. 5. Тыллар суолталарын быьаарыы, синонимнары булуу. 6. Кыбытык тылы туттан хас да этиини оноруу	С.53, эрч. 121-122	1	
11	Кыбытык тыл стилистическай уратыта.	1. Кыбытык тыл дыала наука истиилигэр уонна куннээби кэпсэтии тылыгар-еьугэр кестуутэ. 2. Кыбытык тыл дьуерэлэьийтэ. 3. Наука истиилигэр туттуллар, санааны бэрээдэктиир, чопчулуур суолталаах кыбытык тыл.	С.54, 124 эрч.	1	
12	Барбыты хатылааьын	1. Сиьилии араарыллыьыта 2. Этии биир уустаах чилиэнэ. 3. Биир уустаах чилиэн стилистическэй уратыта. 4. Кыбытык кэрчиктэр	Хонтуруолунай улэбэ бэлэмнэнии	2	
13	Хонтуруолунай улэ	Сорудахтаах диктант. Этии биир уустаах чилиэннэрдээх этиилэри булан этии чилиэнинэн		1	

		ырытыы.			
14	Бэрэбиэркэлиир улэ	Сыыбалары кеннеруу, ырытыы.		1	

Тердус чиэппэр 16 ч.

<i>№</i>	<i>Уруок тиэмэтэ</i>	<i>Ис хобооно</i>	<i>Дьыһэ улэ</i>	<i>Чааһа</i>	<i>Ытыллар кунэ</i>
1	Толору уонна толорута суох этии	1. Быһаарыы 2. Толорута суох этиини толорон биэрии. 3. Толору этиини булуу, этии чилиэннэринэн ырытыы. 4. Падежтарынан улэ.	С.55, эрч. 127	1	
2	Биир састааптаах этии	1. Биир састааптаах уонна икки састааптаах этии. 2. Биир састааптаах этии арааһа. 3. Сирэйдэммэтэх этии кэпсиирэтэ. 4. Этии тутах чилиэнин ыйыы. 5. Толорута суох уонна биир састааптаах этии арааһын ыйыы. 6. Икки састааптаах этиини биир састааптаах этии оноруу. 7. Ырытыы	С.57, эрч. 132, 133	2	
3	Этии арааһын стилистическэй суолтата	1. Тэнийбэтэх уонна толорута суох этии кэпсэтии уонна уус-уран айымньы тылыгар, публицистика истиилигэр. 2. Толорута суох этиини уларытыы 3. Кэпсиирэтэ кеппут толорута суох этии. 4. Общественой миэстэһэ кестер ааттыыр уонна сирэйдэммэтэх этиилэри санаан суругунан улэ. 5. Этии тутах чилиэнин булан, ханнык этии буоларын быһаарыы. 6. Сирэйдэммэтэх этии суолтата. 7. Этии арааһын быһаарыы. 8. Сирэйдэммэтэх этиини атын халыыбынан	С.59, эрч. 138 С.61, эрч. 144, 145	3	

		солбуйуу. 9. Кеме тылы тутган, сирэйдэммэтэх этии арааьын оноруу.			
4	Туора кьи саната	<p>1. Туора кьи саната (быаары)</p> <p>2. Сирэй сана. Сурук бэлиэтэ. Кэпсэтии (диалог)</p> <p>3. Ис санааны суруйан керуу</p> <p>4. Сурук бэлиэлэригэр болбомтону ууруу.</p> <p>1. Ойос сана уонна сурук бэлиэтэ</p> <p>2. Кьи санатын ис хобооно</p> <p>3. Туохтуур кэпсиирэ этии ортотугар.</p> <p>4. ойос сана буоларыгар сирэй сана хайдах уларыйара.</p> <p>5. Тыллар суолталарын ырытыы.</p> <p>1. Хатылааьын</p> <p>2. Сирэй сананы ойос сана оноруу.</p> <p>3. Кылаас иьигэр истибит санабытын ойос сананы тутган кэпсээн.</p> <p>4. Сыыа турбут эбэтэр кеппут сурук бэлиэтин кеннеруу.</p>	<p>С.63, эрч.149</p> <p>С.64, эрч.151</p> <p>С. 65, эрч.153</p>	3	
5	Хатылааьын	<p>1. Толору уонна толорута суох этии.</p> <p>2. Биир састааптаах этии.</p> <p>3. Этии арааьын стилистической суолтата</p> <p>4. Бэлэм тиэкистэн сээн, ыйытыы, соруйуу, кууьурдуу этиилэри булуу.</p> <p>5. Этии чилиэннэринэн ырытыы, схемаларынан улэ.</p> <p>6. Сурук бэлиэтигэр, этии арааьыгар улэ.</p> <p>7. Эрчилиилэр</p>	<p>Хатылааьын, ситэриилэр</p> <p>Хонтуруолунай улэ5э бэлэмнэнии.</p>	3	
6	Хонтуруолунай улэ	Аахпыттан суруйуу. Сурук бэлиэтигэр болбомтону ууруу, этии чилиэннэн ырытыы.		1	
7	Бэрэбиэркэлиир	Албааьы булуу, кеннеруу		1	

	уруок				
8	Тумуктуур уруок	Сыллаабы тумугу истии		1	